

LBRIS

We know
books

LENUȚA POPA (n. VRÎNCEANU)

**ARGUMENTUL CĂRȚII
ȘI
DETALIUL BIOGRAFIC**

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2025

VIII. Ce înseamnă *Moderato cantabile*, utilizat – ca titlu – de către Marguerite Duras?

IX. Ce vocație a exercitat – original – Constantin Noica, autorul cărților *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* și *Jurnal filozofic*?

X. Eseul meu dedicat lui Friedrich Nietzsche evidențiază că două femei care i-au marcat viața sunt: și

XI. Hans Christian Andersen, în basmul „*Rățușca cea urâtă*”, evidențiază o problemă anumită a relaționării:

XII. Numele Anei Ruse este prezent în acest volum prin cartea de proză/de călătorie intitulată și prin cartea de minipoeme-haiku intitulată

XIII. Scriitorul australian George W. Burns alege să ofere 101 povești terapeutice pentru copii și adolescenți utilizând cu predilecție figura de stil numită

XIV. Septuagenarul Emil Cioran, cunoscând-o pe Friedgard Thoma, a simțit că *demonicul a izbit* fiindcă

XV. În lucrarea *Freud, amurgul unui idol/Afabulația freudiană*, Michel Onfray face o analiză critică din postura de

XVI. În lucrarea *Mișcarea de rezistență/Nov.2009 – Apr.2013*, George C. Dumitru supune reflecției cititorului și ideea universurilor paralele generate de personală.

XVII. Versurile cântecului personajului Hannah Montana/ Miley Cyrus – citate în cartea mea – evidențiază, dragă Cititorule, că

XVIII. În lucrarea *Privind soarele în față/Cum să înfrângem teroarea morții*, Irvin Yalom – psiholog și psihiatru existențial laic – consideră că raționalizarea morții/înțelegerea ei (ca anxietate împlânzită a morții) o face mai suportabilă; ce părere ai?

Dragă Cititorule, eu îți mulțumesc!
Autoarea

Cuprins:

PREFAȚĂ	7
I. HANNE ØRSTAVIK (n. 1969)	
Răspuns pentru Hanne Ørstavik.....	12
II. TUDOR CĂTINEANU (1942 - 2022)	
Domnului Profesor Cățineanu, cu dragoste!.....	24
III. JEAN-JACQUES ROUSSEAU (1712 - 1778)	
Copilul cizmarului... sau despre un paradox al educației; paradigma Rousseau?	30
IV. THOMAS KUHN (1922 - 1996)	
MIRCEA FLONTA (n. 1932)	
RADU J. BOGDAN (n. 1946)	
<i>Persona non grata</i> , traducător anonim!.....	42
V. FLORIN NĂSTASE (1954 - 1998)	
Poetul Florin Năstase, omul cel delicat.....	48
Onorat auditoriu.....	55
Și ce dacă?	58
Mesaje de mulțumire ale familiei profesorului Florin Năstase.....	57
Despre culpa de insuficientă sensibilitate.....	59
Pentru tine bat clopotele.....	60
VI. I. L. CARAGIALE (1852 - 1912)	
De la cripticul epistolar, la colericul Caragiale.....	64
Reflecții despre <i>Cănuță, om sucit</i> , de I. L. Caragiale.....	71
Lirica lui Caragiale	75

VII. SØREN KIERKEGAARD (1813 - 1855)	
Søren Kierkegaard: singuraticul timid, creatorul temerar	80
VIII. MARGUERITE DURAS (1914 - 1996)	
Despre Marguerite Duras și <i>Moderato cantabile</i>	90
IX. CONSTANTIN NOICA (1909 - 1987)	
<i>Rugați-vă pentru fratele Alexandru,</i>	
spune Constantin Noica	96
Mentoratul lui Noica în <i>Școala de la Păltiniș</i>	102
X. FRIEDRICH NIETZSCHE (1844 - 1900)	
Friedrich Nietzsche și Lumea Femeii.....	112
XI. HANS CHRISTIAN ANDERSEN (1805 - 1875)	
Hans Christian Andersen: <i>Rățușca cea urâtă</i> și	
marginalizarea.....	118
XII. ANA RUSE (1939 - 2018)	
Periplul Anei Ruse: <i>Din Albania-n Bali</i>	126
Căutând <i>Strălucirea din ambră</i> , cu autoarea cărții.....	129
XIII. GEORGE W. BURNS (1913 - 1994)	
Dragoste la prima vedere sau povestea unui dar de	
Moș Nicolae.....	132
XIV. EMIL CIORAN (1911 - 1995)	
O iubire a lui Cioran: Friedgard Thoma	136
XV. MICHEL ONFRAY (n. 1959)	
SIGMUND FREUD (1856-1939)	
Freud – argumente moarte, contraargumente vii?.....	144

XVI. GEORGE C. DUMITRU (n. 1978)	
A intui, poate, instanța auctorială?	148
XVII. MILEY CYRUS / HANNAH MONTANA (DESTINY HOPE CYRUS, n. 1992)	
Când Hannah Montana plânge.....	154
XVIII. IRVIN YALOM (n. 1931)	
Îmblânzirea anxietății morții.....	158
Bibliografie, webografie, anexe	163
Ghidul cititorului.....	169

Răspuns pentru Hanne Ørstavik

1. De ce?

Mi-am dorit să citesc *Iubire* imediat ce am aflat de lansarea cărții, în 19 martie 2014, la București, în contextul expoziției *Contemporary Norwegian Architecture #7*. Să citesc și (dincolo de obstacolul lingvistic – pe care-l consideram surmontabil tocmai datorită puterii proprii hotărâri) să-i trimit feedback-ul meu autoarei: Hanne Ørstavik. I-aș fi scris, poate, pe adresa Uniunii Scriitorilor din Norvegia, sau – de ce nu? – pe vreun blog personal ori, poate, printr-un volum internațional. Fără să știu altceva despre ea decât felul delicat-receptiv în care s-a prezentat la respectiva lansare românească și, totodată, pe de altă parte, modul jenant în care unele dintre organizatoarele autohtone ale evenimentului și-au permis să se expună (doar pe baza răsfoirii mării cărți mici), i-am transmis decizia mea interlocutoarei telefonice participante. Și, firește, mai știam părerea persoanei care-mi transmitea informația, participând direct la evenimentul lansării: fiica mea. Indubitabil, acesta a fost punctul de plecare într-un demers pe care mi-l asum. Când, acum, cititul cărților lasă de dorit în România, devenind o problemă de educație și cultură, afișarea penibilă a unor organizatoare ale lansării cărții *Iubire*, de Hanne Ørstavik, în prezența autoarei și a

Ambasadoarei Norvegiei în România, transmite un mesaj îngrijorător, depreciativ.

Apoi, cu prilejul întâlnirii familiale pascale, fiica mea (interlocutoarea telefonică respectivă) mi-a oferit un exemplar al cărții.¹ Eram într-o casă de vacanță, în aerul nevrotic de april al primăverii din Jurilovca, România, într-o defensivă a stării de sănătate, iar lectura s-a produs dintr-o suflare și cu un puternic, răvășitor efect. Cum – îmi spuneam – poți fi superficial în raport cu această autoare, în raport cu această carte? Concomitent cu un univers livresc ce reverberase și comutase valurile tensionale dinspre Hanne Ørstavik spre cititorul empatic, aflam și altceva despre autoare.² Că are 56 de ani, deci, că este mai tânără decât mine cu zece ani, că a scris prima carte (*Hakk / Tăietura*) la 25 de ani, iar a treia carte, *Iubire*, la 28 de ani. Că, deja, prima ediție a acestui mic roman (*Kjærlighet / Iubire*) a ajuns pe locul șase în lista celor mai bune cărți norvegiene din ultimii douăzeci și cinci de ani, în cadrul unui prestigios concurs al ziarului *Dagbladet*. Că, de atunci, cărțile Hannei Ørstavik (*Timpul necesar*, *Săptămâna 43*, *Pastorul*, *Hienele*) au intrat în bibliografia studenților înscriși la cursurile de literatură norvegiană și au fost traduse în foarte multe limbi. Aflam, așadar, deodată, toate acestea despre interesanta și reprezentativa scriitoare norvegiană Hanne Ørstavik, fără să fi bănuțat până deunăzi că o personalitate ca ea ar exista. Aflam și – cum e firesc, ca un prim imbold – simțeam că trebuie să împărtășesc bucuria împrumutându-le și altora cartea, întru lectură.

¹ Hanne Ørstavik, *Iubire*, Editura Univers, București, 2012, 126 de pagini, traducere din limba norvegiană de Aurora Kanbar și Erling Schøller.

² Hanne Ørstavik, Interviu acordat jurnalistei D. Kammrath, ce a avut loc pe data de 19 martie 2014, la București, cu ocazia vizitei scriitoarei în România.

Și-apoi, treptat-treptat, în vara ce avea să vină, alte și alte informații mi-o făceau atât de vie, de contemporană, de apropiată pe Hanne Ørstavik, scriitoarea căreia urma să mă adresez. (E curios faptul că unele dintre descoperirile pe care le făceam despre aceasta sunt și detalii ale vieții mele, adăugându-se peste o decizie de a-i scrie, formulată oarecum a priori.) Aflam că H. Ørstavik este o pasionată cititoare, hrănindu-se existențial cu lectura de calitate – literatură, filosofie, sociologie, psihologie. Că e receptivă la biografii, ca modalități de acces „pe scara din dos” către interesantul uman – de oricând și oriunde – specifice persoanelor timide și atente, dornice de autodezvoltare: „Scara din dos nu este calea obișnuită de acces într-o locuință. Ea nu este luminoasă, curată și solemnă ca scara din față. Este umilă și sărăcăcioasă și uneori puțin neglijată. Însă tocmai de aceea, pentru a o urca, nu este nevoie de o ținută distinsă. Vii așa cum ești și te înfățișezi așa cum ești. Și totuși pe scara din dos se ajunge în același loc ca și pe scara din față: la oamenii care locuiesc deasupra.”³ Că are o întemeiere moral-terapeutică edificatoare a scriiturii personale cumpănit elaborate, care dezvoltă o imagine lăuntrică presantă, problematizantă, gestionată cu strictețe. Aflam și că își este primul cititor riguros, exigent și că, dacă-i plac cărțile bune ale altora, atunci propriile-i cărți trebuie să reducă o lume la un mic univers cântărit cu mîgală și parcimonie. De la titlurile lucrărilor sale – formulate într-un cuvânt, două – până la dimensionarea propozițiilor/frazelor, a secvențelor livrești, scriitura Hannei Ørstavik (pe care eu o cunosc, deocamdată, doar prin *Iubire*) evidențiază stilul – ca pe omul însuși. Aflam

³ Wilhelm Weischedel, *Pe scara din dos a filosofiei*, Humanitas, București, 1999, p. 7.

despre H. Ørstavik și că i-au plăcut întotdeauna câinii (subiect nevralgic în România), considerându-i modelul de loialitate, căldură, bucurie. Și, nu întâmplător, în *Iubire*, singurul animal care traversează albul zăpezii este câinele: unul și același – în diverse locuri, sau diverșii câini (însă, toți, alb-negru ca într-un film vechi) – în locuri diferite...

În acest timp, însă, realizam și importanța magistrală a „detaliului biografic” – declanșator al scriiturii H. Ørstavik. Ce este acesta, în general, pentru oameni? Găsim un răspuns la Schopenhauer: „Suntem ca mieii care se joacă în livadă sub privirea măcelarului. Nu știm ce dezastru ne pregătește destinul în acel moment de fericire: boli, persecuție, ruină.”⁴ „Detaliul biografic” e, astfel, întâmplarea crucială care schimbă stările benefice de lucruri, momentul din care oamenii devin alții, abătându-se de la o evoluție liniară, prin intervenția imprevizibilă a schimbării. În mod concret, asupra Hannei Ørstavik (și a celorlalți copii ai familiei) s-a abătut „amănuntul biografic” chiar în copilărie, iar generatorul său a fost mama, înțeleg. (Informația provine de la evenimentul lansării cărții *Iubire*, în România.) Apoi, la 16 ani, tânăra Ørstavik părăsește localitatea natală (Tana) și se mută în Oslo. În fine, ajunge să scrie miniromanul *Iubire* imediat după nașterea propriei fiice, Mari, dintr-o mare nevoie de a problematiza vulnerabilitățile maternității (în *cheie* afectivă). Pe scurt, ce evidențiază acestea? Direcția cardinală pe care i-o conferă „detaliul biografic” (divorțul părinților): reducând (ca într-un flash recurent) un conflict arzător (o problemă) la o imagine cu nisipuri mișcătoare, perseverând într-o temere prelungită de schimbare, orientându-se spre

⁴ Arthur Schopenhauer, *Arta de a fi fericit prin 50 de reguli de viață* (traducere Mariana Ilie), Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2010, p. 45.

psihanaliza jungiană, autoarea transferă, în universul cărții, problema relativ inversată tocmai spre a fi soluționată... Măcar temporar, măcar pentru sine. Eu o-nțeleg, aici, pe Hanne Ørstavik sau nu am mijloacele pentru aceasta? O vorbă românească spune că e important „cum ie” ceea ce ți se-ntâmplă; evenimente similare din viețile oamenilor diferiți primesc conotații variate și au efecte eterogene. Un background biografic și profesional personal pare a-mi conferi această disponibilitate de înțelegere, adică reprezintă o întărire a acestui argument al feedback-ului. Dacă, din punct de vedere profesional, selectez aici doar o carieră de aproape 40 de ani pe care o am ca profesor dr. în filosofie, din punct de vedere uman aleg să mă raportez, contextual, la propria-mi maternitate. Chiar dacă propriii-mi copii sunt, acum, adulți, consider că încă avem în derulare clarificări de atașament afectiv, care țin de logica vieții. (În acest context, precizez că fiica mea are o onomastică similară fiicei H. Ørstavik și că, repet, telefonul primit de la ea mi-a generat acest text. Totodată – după cum i-am mărturisit la un moment dat – în tinerețea mea, la nașterea ei, am avut ideea de a-i începe un jurnal, dar, din păcate, n-am concretizat acest gând. Hanne Ørstavik concretizează prin carte. Pe de altă parte, tot în sensul similitudinilor, menționez faptul că fiul meu, în copilăria lui, obișnuia să-mi scrie câte un bilețel: despre pisică și țestoasă, despre o grevă a profesorilor, despre jocul *de-a v-ați ascunselea* prin casă... În cartea H. Ørstavik, copilul Jon e obsedat de gândurile în legătură cu Vibeke, mama sa...)

În fine, o lectură a unui interviu acordat de H. Ørstavik mi-arată explicit și faptul că scriitoarea norvegiană „nu a primit prea mult feedback”, deși ar fi dorit. Mi se confirmă

exact ceea ce eu aveam de gând să întreprind și întreprind, după relecturarea cărții.

Am pus în lumină, așadar, cinci categorii de rațiuni, temeuri care-mi conferă imboldul acestui feedback pentru Hanne Ørstavik. Reformulate, ele vizează: specificul lansării cărții *Iubire*, în România; primirea cărții, lectura personală a acesteia și informații bio-bibliografice elementare; alte informații semnificative despre H. Ørstavik; „detaliul biografic” crucial al scriitoarei; deschiderea sa pentru feedback. Pe toate le-am așezat într-o succintă conexiune cu propria-mi personalitate pentru a se înțelege mai bine motivația feedback-ului meu. În fapt, într-o lume ca aceasta, a zilelor noastre, eu nu știu dacă Hanne Ørstavik și cu mine ne vom întâlni vreodată. Dar, pe de altă parte, nu-i aceasta, deja, o întâlnire?

2. Despre *Iubire*, de Hanne Ørstavik

„Te iubesc cu o dragoste inalterabilă,
pe când atâtea iubiri omenеști nu-s altceva decât miraje.

Îți închin o dragoste pură și nepătată;
în rărunchii mei este vădit săpată și înscrisă afecțiunea pentru
tine. Dacă-n cugetul meu s-ar afla altceva decât tine,

L-aș smulge și l-aș sfășia cu propriile-mi mâini.

Nu vreau de la tine altceva decât iubire

în afară de ea nimica nu-ți cer.

Dac-o voi dobândi, Pământul întreg și Omenirea
vor fi pentru mine ca niște fire de praf, iar locuitorii țării, insecte.”

Deschid această analiză cu versurile poetului medieval Ibn Hazm din Cordoba, reproduse de Ortega y Gasset.⁵ Poate fi ea, oare, iubirea vreunuia dintre protagoniștii miniromanului Hannei Ørstavik? Într-un fel, da, a tuturor,

⁵ José Ortega y Gasset, *Studii despre iubire*, Humanitas, București, 1995, p. 228.

fiindcă pare a fi o iubire imposibilă. Și, totuși, dintre personajele care... iubesc unilateral în carte (Jon, copilul de nouă ani; mama lui, Vibeke, și straniul personaj de la bălci – femeia cu perucă albă), doar băiețelul are o astfel de iubire filială: pură. Și, aceasta, nu numai datorită vârstei sale fragede, din cauza statusului monoparental al familiei, decupării ei de vreun trecut, de rădăcini, de fostul domiciliu urban, din cauza sagacității iernii schematizante, a socializării într-o comunitate nouă; cât, mai ales, din cauza faptului că viața lui se oprește la vârsta a cărei aniversare și-o imaginase pe tot parcursul cărții... Un parcurs de o seară și o noapte (respectiv, 126 de pagini), care concentrează un mesaj răvășitor.

Iubire – tocmai pentru că se proiectează unilateral și nu se găsește adevărata iubire? Cartea este construită pe alternanța unui paralelism cvasigeneral reprezentat de viața psihică a copilului și viața psihică a mamei sale. Am considerat că acest edificiu este o expresie nu numai a aptitudinilor dramaturgice ale autoarei, dar și a trimiterilor la teatru pe care, uneori, le-am identificat în roman (Vibeke își privește mâna în mod teatral; exersarea teatrală în oglindă, repetabila oglindă; copilul a frecventat un cerc de teatru etc.). Și, desigur, totodată, ilustrează paralelismul afectiv. În egală măsură, alternanța paralelismului cvasigeneral se asociază cu un joc al probabilității, care pare să creeze oportunități, să deschidă speranțe, generează presupuziții, sondează tenebros, duce la comiterea erorilor, totul – până la tragedie.

Cu siguranță, de-a lungul vieții sale și Hanne Ørstavik s-a întrebat „Ce- ar fi fost dacă n-ar fi fost...” detaliul autobiografic?! Răspunsul pe care-l dă prin cartea sa este o construcție parțial și incomplet inversată: divorțul a fost

solicitat de mamă, care – prea tânără fiind – nu se putea lega complet de cineva (zice băiețelul); după separare (când Jon era foarte mic), copilul rămâne cu mama; micuțul apreciază că nu a fost afectat de divorțul părinților; aproape nimic nu-și vor aminti de tată/soț, care se pierde în anonim etc. Autentică problemă, însă, iubirea, nu numai că nu e rezolvată, ci, compromisă iremediabil. În aceeași carte – *Studii despre iubire*, José Ortega y Gasset scrie: „A iubi un lucru înseamnă a te obliga să-l faci să existe, a nu admite, în măsura în care depinde de tine, posibilitatea unui univers din care obiectul respectiv să fie absent.”⁶ Și adaugă: „Întrucât iubirea e actul cel mai delicat și total al unui suflet, în ea se vor reflecta condiția și natura acestuia. E imperios să atribuim iubirii caracteristicile care-i vin de la persoana ce o trăiește.”⁷ În același timp, Erich Fromm (în lucrarea *Arta de a iubi*) completează: „Iubirea este posibilă numai dacă două persoane comunică una cu alta din centrul existenței lor, deci dacă fiecare dintre ele se simte pe sine însuși din centrul existenței sale. Numai această *experiență centrală* este o realitate umană, numai aici este viață cu adevărat, numai aici se găsește baza pentru iubire. Iubirea, trăită în felul acesta, este o provocare continuă; nu este prilej de odihnă, ci mișcare, creștere, conlucrare; nici nu are importanță dacă duce la armonie sau la conflict, la bucurie sau la tristețe, acest fapt este secundar față de acela că doi oameni se simt unul pe altul în esența ființei lor; că ei formează amândoi laolaltă o unitate, rămânând totodată fiecare în parte o unitate, nefugind nici unul dintre ei de sine însuși. Există o singură dovadă pentru prezența iubirii între doi oameni:

⁶ José Ortega y Gasset, *op. cit.*, p. 16.

⁷ José Ortega y Gasset, *op. cit.*, p. 144.

profunzimea relației, însuflețirea și forța din fiecare persoană implicată – iată fructul prin care se recunoaște iubirea.”⁸ Același autor stabilește drept condiții concomitente, definatorii ale iubirii autentice: grija, responsabilitatea, respectul și cunoașterea. Lor li se adaugă, în accepțiunea sa: disciplina, concentrarea, răbdarea și preocuparea majoră. Aprecierile celor doi teoreticieni sunt validate, statistic, de experiențele de viață ale oamenilor și confirmate de scrieri similare. Cum am putea aplica această grilă de lectură pe cartea în discuție? Cel mai bun indiciu ne e oferit de însăși Hanne Ørstavik, scriitoarea pentru care limbajul are materialitate (el e criteriul), cuvintele sunt realitatea, indiciul care ne asociază călătoriei sale interioare. Așa stând lucrurile, voi evidenția cuvintele/sintagmele cu frecvența cea mai mare, care dau pregnanță acestei călătorii: *cărțile și cititul; ziua de naștere; trenulețul Märklin; oglinda; clipitul involuntar, incontrollabil; zăpadă; noapte norvegiană; alb; câine; părul; țigară; radio; muzică; dans; mașină; pădure; drum; patine; degete subțiri și lungi; bărbat; perucă; școală; iubit; singurătate; a-și face prieteni; gol în stomac/ a auzi cu stomacul*. Construcția circulară a cărții, impregnată de același paralelism mamă-fiu, îi sugerează cititorului tocmai o iubire imposibilă, în eternitate. Pentru copil – împlinită atunci; dinspre mamă spre fiu – de recuperat atunci. Astfel, în incipit, mama ipostaziază un timp al îmbătrânirii proprii, când, împreună și pentru totdeauna cu băiețelul (care nu înaintează în vârstă!?), călătorește cu trenul fără vreo oprire și, totuși, cunoscând lumea. Promisiunea este impregnată de contradicții, pe care copilul nu le realizează tocmai pentru că

⁸ Erich Fromm, *Arta de a iubi*, Editura Anima, București, 1995, p. 93-94.

o iubește pe mama lui și-i memorează vorbele. În final, mașina ei („El cunoaște zgomotul mașinii ei oricât de departe ar fi.”) pare să meargă cu roțile „pe șine prin zăpadă”, apoi devine tren ce „merge pe șoseaua din sat” și pe care-l așteaptă necondiționat. Contradicții, contradicții, imposibilitate într-o viață trecătoare...

3. În loc de încheiere

A spune despre *Iubire*, de Hanne Ørstavik, că e o carte tulburătoare, sfâșietoare poate părea un loc comun, care-o apropie de alte cărți ale fatalității dintr-un spectru larg: *Oedip și Electra* (Sofocle), *Niculăiță Minciună* (I. Al. Brătescu-Voinești), *Fetița cu chibriturile* (H. Ch. Andersen), *De ce fierbe copilul în mămăligă...* (Aglaja Veteranyi). Într-un univers livresc al paralelismului cvasigeneral, al probabilității, iubirea adevărată rămâne doar într-un suflet care se raportează permanent la ființa adorată: mama sa. Ea, însă, caută un alt fel de iubire până acolo încât uită cu desăvârșire evenimentul multășteptat de copil: ziua lui aniversară. Eu, cititorul acestei cărți, apreciez cel mai mult universul lăuntric al copilului, care, singuratic, îi plăsmuiește mereu ființa (chiar și în vis), după generozitatea și candoarea sufletului său. Iată un exemplu: „Se ridică și o ia pe drumul spre casă. Dar de cum trece de cotitura drumului vede că mașina lui Vibeke nu e acolo. Se oprește. Nu știe ce să facă. Precis că ea s-a ciocnit cu cineva. E undeva moartă, întinsă pe asfaltul înghețat. Și pe el îl vor trimite la casa de copii. Cum o fi oare să stai la casa de copii? E trecut de miezul nopții. Azi e ziua lui. Acum am făcut nouă ani, se gândește el.

S-a întâmplat un accident cu Vibeke pe drumul spre casă, presupune el. De fapt, din vina lui. Dacă n-ar fi fost